طراحی و اجرای برنامه آموزشی پرستاری نظامی

شیرین عالیخانی، سهیلا برومند، امیرحسین پیشگویی، آرمین زارعیان، مریم روشندل

محل اجرای فرایند: دانشکده پرستاری آجا، دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران
تاریخ اجرا: از سال ۱۳۸۰ این برنامه طراحی گردیده است لیکن در طول زمان بر حسب ضرورت و نیاز سنجی تغییرات لازم در کاریکولوم برنامه تفصیلی و محتوای درس به عمل آمده است. از سال ۱۳۸۱ در دانشکده پرستاری اجرا می‌شود.

مقدمه

هدف کلی: ارتقاء سطح دانش و مهارت پرستاران فارغ التحصیل دانشکده پرستاری جهت آمادگی و پاسخ‌گویی و ارائه مراقبت‌های سریع و اصولی در حوادث تروریستی و صدمات حاصله از کاربرد سلاح‌های غیرمتعارف و حوادث ش، م، ه و....

اهداف اختصاصی:

۱- آشنایی با تعلیمات نظامی به منظور بالابردن حس اعتماد، جرأت، برانگیختن حس اشتیاق خدمتی و توجه به امور نظامی
۲- تبیین وآشناسازی دانشجویان با اصول و مبانی انضباط و نظام آموزشی
۳- آشناسازی و ارتقاء مهارت دانشجویان جهت استفاده از برخی سلاح‌های مرسوم (کلت، ژ۳)
۴- پرورش جسمانی دانشجویان، جهت ایجاد توانایی خدمت در مناطق مختلف کشور
۵- تبیین و آموزش پروتکل‌های درمانی و مراقبتی در مصدومین ناشی از سلاح‌های شیمیایی، میکروبی و هسته ای
۶- اجرای مراقبتهای صحیح پرستاری در حوادث ناشی از پرواز و ضایعات حاصل از غواصی و فشارهای زیر سطح.
۷- تبیین و آشناسازی دانشجویان با اصول بهداشت مواد غذایی در مراکز نظامی و میدان‌های نبرد و تغذیه در زمان بحران.
۸- تبیین و آشناسازی دانشجویان با اجرای صحیح اصول کمک‌های اولیه، امداد و فوریت‌ها در جنگ و بحران‌های طبیعی، تریاژ و تخلیه مجروحین در عملیات نجات.
۹- تبیین و آشناسازی دانشجویان با اصول بهداشت روانی در جنگ و حوادث غیر مترقبه.

روش تدوین فرایند

جهت حصول به کاریکولوم آموزش پرستاری نظامی از فرایند مشارکتی تدوین کاریکولوم Participatory curriculum development process (PCD) استفاده گردید. این روش دارای ۴ گام اصلی به شرح زیر است:

درگیرسازی مجربان Expert Involvment: در این مرحله کار گروهی متشکل از ۶ نفر از اعضای هیأت علمی دانشکده پرستاری ارتش و ۲ نفر از دانشکده ش. م. ه ارتش، کلیه شاخص‌های مربوط به پرستاری نظامی را مورد بررسی قرار دادند. بررسی‌های صورت گرفته در این مرحله در قالب ۱۲ جلسه مشترک طراحی و به انجام رسید.

جمع آوری اطلاعات تحقیقی از منابع و متون: در این مرحله کلیه منابع و متون مرتبط با پرستاری نظامی بصورت کامل مورد بررسی قرار گرفته و پس از انجام تحلیل محتوا (content analysis) معیار و شاخص‌های مرتبط استخراج گردید.

تلفیق و ادغام شاخص‌های مستخرجه: در این مرحله مجدداً با تشکیل پانل خبرگان شاخص‌هایی که با توجه به ساختار

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-06]

فرهنگی و نظام آموزشی کشور همخوانی بیشتری داشتند، معین شده و جهت هر کدام از موارد، برنامه درسی خاصی طراحی گردید.

تدوین نهایی کاریکولوم: در این مرحله برنامه درسی و اهداف کلی و رفتاری، تعداد واحدها، محتوا، روش‌های تدریس و روش ارزشیابی مورد بررسی و بصورت کتابچه‌ای تنظیم گردید.

روش اجرای فرایند

برنامه تدوین شده پرستاری نظامی به دو بخش برنامه آموزش نظامی و پرستاری در جنگ و بحران تقسیم می‌شود. بخش اول در ۳ مرحله اجرا می‌شود که مرحله اول این بخش در طول ترم یک و مرحله دوم آن در طول تابستان سال اول و مرحله سوم نیز در طول تابستان سال دوم، مجموعاً به ارزش ۵ واحد ارائه خواهد شد. همچنین دانشجویان به مدت ۱۲ ساعت برنامه کار عملی آموزشی اسلحه ژ۳ و کلت را نیز آموزش می‌بینند. برنامه آموزش پرستاری در جنگ و بحران نیز به اجزاء مراقبت، درمان و مدیریت مصدومین ناشی از عوامل شیمیایی، میکروبی و هسته‌ای، پرستاری پرواز و زیر سطح، بهداشت تغذیه در مراکز نظامی و میدان‌های‌نبرد، امداد و انتقال، تخلیه مجروحین، فوریت‌ها در جنگ، بهداشت روانی در جنگ، آشنایی باجنگ‌های‌نامتقارن و ناهموار، به ارزش ۵ واحد طبقه بندی می‌شود. همچنین در این بخش دانشجویان ۵۰ ساعت کارعملی، معادل ۲ واحد در صحنه جنگ شبیه سازی شده، صحرا، فضای باز رودخانه‌ای، انتقال هوایی مصدومین و خلاقیت و ابتکار عمل پرستاری در صحنه را نیز می‌آموزند.

پیامدهای اجرای فرایند

پرستاری نظامی علمی است که به مراقبت از بیماری‌ها و آسیب‌هایی می‌پردازد که در جریان عملیات نظامی ایجاد می‌شود. همچنین شکل خاصی از سازماندهی را در بر می‌گیرد که برای ارائه پشتیبانی نیروهای نظامی و انتقال و مراقبت سریع بیماران در طول نبرد بکار می‌رود. در برنامه پرستاری نظامی، نیروهای متخصصی در زمینه آموزش، مدیریت و پژوهش تربیت می‌شوند که با اتکاء به دانش پایه علم پرستاری، رویکردی نظامی در ارائه خدمات خود خواهند داشت. دانش آموختگان پرستاری نظامی ضمن رفع کمبود کیفی و کمی نیروی انسانی در بخش‌های مختلف فرماندهی بهداشت و درمان آجا و نیروهای مسلح، قادر خواهند بود تا دوره‌های آموزشی متناسب با رویکرد نظامی را در حوزه‌های کاری خویش برنامه‌ریزی نمایند. مضافاً دارای این توانمندی هستند که با نیازسنجی مدون و علمی مبتنی بر پژوهش می‌توانند خدمات نوین را در حوزه سلامت و نظامیان و پرستاری نظامی ارائه نمایند. از دانش آموختگان کارشناس پرستاری با رویکرد نظامی انتظار می‌رود:

۱ـ توانایی نیاز سنجی مشکلات موجود در سیستم‌های بهداشتی- درمانی نیروهای مسلح و ارائه راه‌حل‌های مناسب را داشته باشند.

۲ـ با افزایش مشارکت در برنامه ریزی‌های تخصصی و حرفه‌ای اصول مراقبت پرستاری نظامی را به اجرا درآورند.

۳ـ بهبود فرایند مدیریت پرستاری یکی از مأموریت‌های اصلی کارشناسی پرستاری نظامی است که به دلیل نظامی بودن بیمارستان‌های تحت تابعه ارتش، شرایط منحصر به فردی را طلب می‌کند. ارتقاء کیفیت مراقبت، افزایش بهره وری، افزایش رضایت بخشی و آموزش مداوم به مدد تربیت نیروی متخصص در دوره کارشناسی پرستاری نظامی توسط دانشکده پرستاری آجا حاصل می‌گردد.

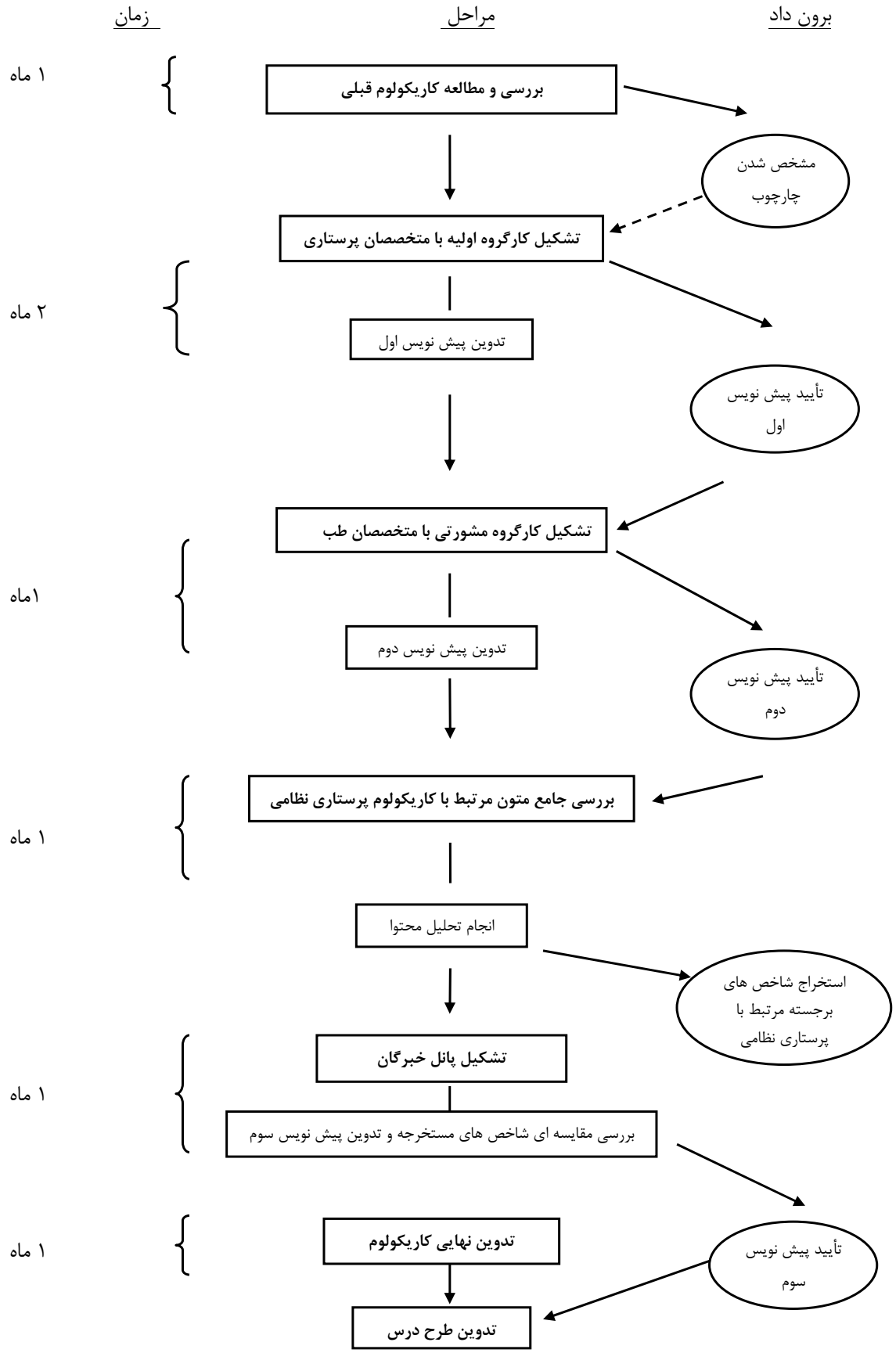
سطح اثرگذاری: کشوری

نتیجه‌گیری

ارزیابی فرایند: ارزشیابی‌های دوره‌ای کاریکولوم توسط کمیته ارزیابی درونی دانشکده بر حسب نیازسنجی سیستم خدمات

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-06]

دیاگرام روش اجرای فرایند مشارکتی تدوین کاریکولوم

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-06]

بهداشتی و درمانی، آگاهی و شناخت سلاح‌های جدید و.... برنامه آموزشی فوق و کلیه عوامل مداخله گر آن به صورت دوره‌ای مورد ارزشیابی قرار می‌گیرند که این امر توسط کمیته ارزیابی درونی دانشکده انجام می‌پذیرد. این کمیته نیز ضمن بازدید از محیط و امکانات و فضاهای آموزشی با مدیر گروه، مدرسین، اعضای هیأت علمی مرتبط و کارشناسان دپارتمان طب نظامی و نمایندگانی ازدانشجویان مشمول آموزش و فارغ التحصیلان این برنامه جهت جمع آوری اطلاعات و تعیین میزان پایبندی و موفقیت گروه در نیل به اهداف آموزشی برنامه و میزان رعایت استانداردها به شرح مندرج در کاریکولوم تدوین شده، کفایت منابع مالی و آموزشی موجود برای حمایت از برنامه و میزان موفقیت در رفع مشکلات و نارسایی‌های قبلی، اصلاح برنامه و کسب دانش، نگرش، مهارت و تجربیات آموزشی مورد نیاز دانشجویان، جلساتی را تشکیل می‌دهند. نتایج این بازدیدها و بررسی‌ها طی یک گزارش رسمی به گروه آموزشی، ریاست دانشکده و دیگر سلسله مراتب مرتبط منعکس می‌گردد و نقاط قوت و ضعف برنامه مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرند.

چالش‌ها و مشکلات اجرای برنامه و راه حل انتخابی آن:

برآورد اعتبار مالی مضاعف، صرف زمان بیشتر جهت آموزش دانشجویان، نیاز به تجهیزات خاص آموزشی مثل Skill Lab نظامی و.....، نیاز به هیأت علمی متخصص و مجرب و....

تأییدهای مربوطه

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-06]